

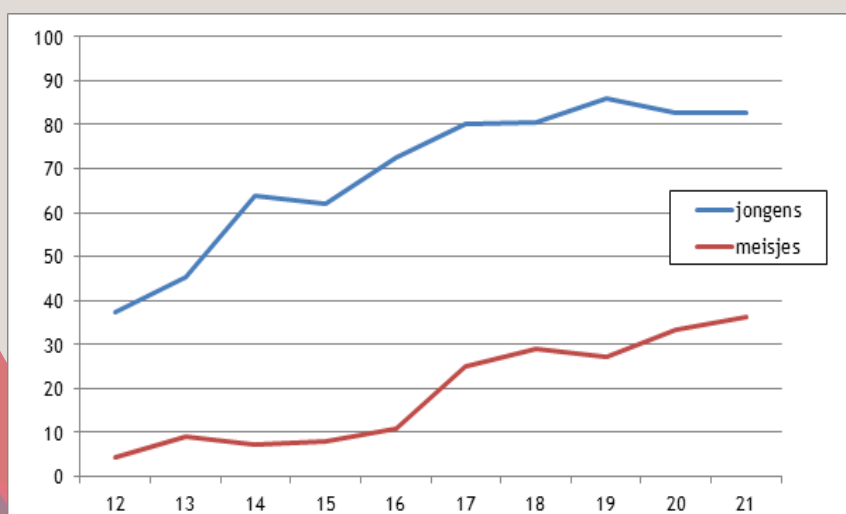
Whitepaper Jeugd en seks online

In Nederland kunnen kinderen en jongeren op internet op allerlei manieren te maken krijgen met seksualiteit. In dit kennisdossier gaan we in op het zien van seksueel expliciete beelden (porno), de mate waarin kinderen en jongeren internet gebruiken als informatiebron, het maken en versturen van seksueel getinte berichtjes en beelden (sexting) en online kinderlokken (grooming). Ook gaan we in op het belang van mediaopvoeding, geven we hier tips voor en verwijzen we naar belangrijke tools en informatiebronnen.

Internetgebruik onder kinderen en jongeren is hoog. Alle 12- tot en met 15-jarigen zijn online, en 84% van deze leeftijdsgroep is dat dagelijks. Het percentage jongeren van 12 tot en met 15 jaar dat in het bezit is van een mobiele telefoon met internet is de laatste jaren enorm toegenomen; van één op de tien in 2005 tot negen op de tien in 2013 (CBS, 2014). Volgens het meest recente EU Kids Online onderzoek lijkt de leeftijd waarop kinderen voor het eerst online gaan steeds jonger te worden. In 2010 was dit gemiddeld 8 jaar. Wat het hebben van een profiel op een sociale netwerksite (zoals Facebook) betreft is Nederland koploper onder de allerjongsten. In 2010 had 70% van de 9- tot 12-jarige Nederlandse kinderen een dergelijk profiel (Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson, 2011).

Hoeveel kinderen en jongeren zien porno?

Onder de 12 jaar heeft een minderheid van de kinderen wel eens seksueel expliciete beelden gezien. In Europees onderzoek gaf 11% van de 9- en 10-jarigen aan het afgelopen jaar erotische beelden te hebben gezien (Livingstone et al., 2011). In het onderzoek Jeugd & Cybersafety gaf 17% van de 8- tot en met 10-jarigen en 24% van de 11- en 12-jarigen aan wel eens seksueel expliciete beelden te hebben gezien (Kerstens & De Graaf, 2012). Van de ouders van 9- tot 12-jarigen zegt 17% dat hun kind wel eens seksueel getinte plaatjes of filmpjes op internet bekijkt (Roos & De Graaf, 2014). Onder oudere kinderen is het kijken van porno gebruikelijker (zie figuur 1). Op 14-jarige leeftijd heeft 64% van de jongens en 7% van de meisjes het afgelopen half jaar een pornosite gezien (De Graaf, Kruijer, Van Acker & Meijer, 2012).

Figuur 1. % jongens en meisjes dat het afgelopen half jaar porno heeft gezien naar leeftijd

Wat voor pornografische beelden zien jongeren?

Het aanbod aan pornografische beelden op internet is heel divers. We weten niet welke beelden jongeren uit dit aanbod bekijken. Wel weten we dat veel van de filmpjes die gratis toegankelijk en makkelijk te vinden zijn, veelal bepaalde kenmerken hebben. De manier waarop seksualiteit wordt vormgegeven in deze beelden is over het algemeen prettiger voor mannen dan voor vrouwen. Er is vooral aandacht voor het opwekken van het mannelijke orgasme en mannen hebben doorgaans de dominante seksuele rol (McKee, 2005). Vaak komt vrouwonvriendelijk gedrag voor, bijvoorbeeld in de vorm van het uitschelden van de vrouw of hardhandig gedrag. Hierop reageren de vrouwen vaak neutraal of zelfs positief (Klaassen & Peter, in press). Liefdevol seksueel gedrag, zoals zoenen, strelen, knuffelen en lieve dingen zeggen, is uitzonderlijk in pornofilmpjes (Bridges, Wosnitzer, Scharrer, Sun & Liberman, 2010). Er worden geen condooms gebruikt en de lichamen van acteurs hebben bepaalde stereotiepe kenmerken (Klaassen, 2011). We vermoeden dat jongeren in hun zoektocht naar seksueel expliciete beelden net als volwassenen vaak met deze beelden in aanraking zullen komen. Maar we weten dat niet zeker.

Hoe komen kinderen op internet in aanraking met porno?

Jongeren kunnen porno kijken omdat ze het zelf opzoeken, maar het komt ook voor dat ze er per ongeluk mee in aanraking komen, bijvoorbeeld door spam, popup-advertenties, het verkeerd typen van URL's en door het gebruik van zoektermen waardoor ze ongewild bij porno terechtkomen. Van de 10- tot en met 17-jarigen die wel eens seksueel expliciete beelden hebben gezien, geeft twee derde aan dat ze dit meestal toevallig tegenkomen. Elf procent geeft aan dat ze hier meestal zelf naar op zoek waren en 24% dat dit soms bewust en soms toevallig gebeurde. Het vaakst komen jongeren van 10 tot en met 17 jaar via reclameboodschappen in aanraking met seksueel getint beeldmateriaal. Oudere jongeren en jongens zoeken het eerder zelf op dan jonge kinderen en meisjes. Van de 11- en 12-jarigen zegt een vijfde dat ze dit soms of meestal bewust opzochten, bij 13- en 14-jarigen is dat een kwart en bij 15- en 16-jarigen de helft (Kerstens & De Graaf, 2012).

Wat vinden jongeren van porno?

Het hangt er natuurlijk vanaf of iemand zelf op zoek is naar seksueel getinte beelden of dat hij of zij deze per ongeluk tegenkomt. Jongeren die zelf op zoek zijn naar seksueel getinte beelden beoordelen deze beelden veel positiever dan jongeren die hier bij toeval mee in aanraking komen. Van de 10- tot 17-jarigen die meestal bij toeval met seksueel expliciete beelden in aanraking komen, vindt 44% dit vervelend. Onder 10- tot 12-jarigen is de groep die het zien van dit soort beelden vervelend vindt veel groter (46%) dan in de oudere groepen. Jonge kinderen zijn hier meestal nog niet zelf naar op zoek (Kerstens & De Graaf, 2012). Dat jongeren het irritant vinden om seksueel getinte beelden tegen te komen als zij er niet zelf naar op zoek waren, wil niet zeggen dat ze dit ook belastend vinden. Over het algemeen klikken de jongeren de beelden snel weg en gaan ze verder met waar ze mee bezig waren (Zaagsma, De Graaf & Kloppenburg, 2013).

Jongens beoordelen pornografische beelden positiever dan meisjes (zie Tabel 1). Jongens vinden ze bijvoorbeeld vaker opwindend, meisjes vaker vies. Meisjes geven ook vaker dan jongens aan dat ze niet weten wat ze van porno vinden. Logisch, want meisjes kijken ook minder dan jongens naar dit soort beelden. Jongens worden naarmate ze ouder worden steeds kritischer over porno. Ze geven dan bijvoorbeeld minder vaak aan dat je in porno kunt zien wat vrouwen lekker vinden, en ze geven vaker aan dat vrouwen vaak onaardig behandeld worden in porno of dat seks in porno

niet hetzelfde is als echte seks. Meisjes denken juist positiever over porno als ze wat ouder zijn. Ze vinden het dan vooral vaker opwindend (De Graaf et al., 2012).

Tabel 1. Beoordeling van porno door 12-15 jarigen (% dat het hiermee eens is)

	jongen	meisje
De meeste porno is vies	22	53
Porno kan opwindend zijn	61	18
In porno zie je wat vrouwen lekker vinden	36	12
In porno worden vrouwen vaak onaardig behandeld	26	24
In porno zie je wat mannen lekker vinden	35	19
Van porno kun je veel leren	31	11
Porno kijken is slecht	15	24
Seks in porno is niet hetzelfde als echte seks	45	35

Bron: Seks onder je 25^e 2012

Welke invloed heeft het kijken van porno op jongeren?

Jongeren zijn actieve media gebruikers die zelf kiezen wat ze zien en niet zomaar alles nadoen zonder hier over na te denken. Iemands persoonlijkheid en identiteit, en de ontwikkelingsfase en context waarin iemand zit, hebben zowel invloed op de keuzes die iemand maakt in zijn of haar mediagebruik, als op de gevoeligheid voor de invloed van deze beelden (Valkenburg & Peter, 2013). Ook de mate waarin een jongere aandacht besteedt aan de beelden, de interpretatie ervan en de gevoelens die de beelden opwekken, zorgen dat beelden meer of minder effect hebben. Jongeren die bepaalde vormen van seks interessant en opwindend vinden, kijken er ook vaker naar. En de kans dat wat ze zien in porno zelf uit willen proberen is groter als ze de beelden realistisch, leerzaam en aantrekkelijk vinden (De Graaf, Nikken, Janssens, Felten & Van Berlo, 2008). In onderzoek zijn verbanden gevonden tussen veel naar porno kijken en eerder seksueel actief worden, positiever denken over seks buiten een relatie en onzekerheid over uiterlijk en seksuele prestaties, maar de verbanden zijn niet eenduidig (Owens, Behun, Manning & Reid, 2013).

Is Internet een belangrijke informatiebron?

Jongens tussen de 12 en 15 jaar noemen internet als de belangrijkste informatiebron. In deze groep zegt 45% dat ze iets op internet opzoeken als ze een vraag hebben over seks. Meisjes praten eerder met hun moeder of vriendinnen als ze iets willen weten, maar ook in deze groep zegt 28% dat ze op internet informatie zoeken om antwoord te vinden op hun vragen over seks (De Graaf et al., 2012). Met het ouder worden, wordt internet als informatiebron alleen maar belangrijker. Toch zoeken ook kinderen onder de 12 wel eens informatie over seks op internet. Eén op de vijf ouders van 10- tot 12-jarigen geeft aan dat hun kind wel eens informatie over seksualiteit opzoekt op internet (Roos & De Graaf, 2014).

Tabel 2. Wat doen jongeren als ze iets willen weten over seks?

	12-15 jarigen		Naar leeftijd		
	jongens	meisjes	12-14 jaar	15-17 jaar	18-20 jaar
zoeken op internet	45	28	35	50	74
praten met mijn moeder	25	43	37	30	27
praten met goede vriendin(nen)	11	53	30	42	48
praten met goede vriend(en)	35	15	25	33	44
lezen in boekjes of tijdschriften	15	29	24	22	30
praten met mijn vader	23	11	18	13	11
vragen op school	13	8	11	8	3

Bron: Seks onder je 25^e 2012

Sekswoordenboek.eu, Google en sense.info zijn de websites die jongeren het meest noemen als websites die goede informatie geven over seksualiteit. Sense.info is vooral populair onder 12- tot 14-jarigen (De Graaf et al., 2012). Vooral door jongens worden ook wel pornosites genoemd als goede informatiebron. Een op de drie jongens (31%) en een op de tien meisjes (11%) van 12 tot en met 15 jaar is van mening dat je van porno veel kunt leren.

Wat voor seksueel getinte dingen doen jongeren op Internet?

Er wordt vooral veel over seks gepraat en geflirt op internet. Van de jongeren van 12 tot en met 15 jaar heeft 30% wel eens online geflirt. Sexting, strippen voor de webcam en seks op internet komt minder vaak voor (zie Tabel 3). Sexting is het maken en versturen van seksueel getinte berichtjes, foto's of filmpjes. Vijf procent van de jongens en 2% van de meisjes van 12 tot en met 15 jaar heeft wel eens een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf aan iemand gestuurd. Zeven procent van de jongens en 2% van de meisjes heeft hetzelfde gedaan met dergelijk beeldmateriaal van iemand anders (De Graaf et al., 2012). Drie procent van de 10- tot en met 17-jarigen heeft wel eens foto's van zichzelf op internet geplaatst die ze zelf 'sexy' noemen. Het zijn vooral jongeren op het voortgezet onderwijs die dit doen, want basisschoolleerlingen doen dit vrijwel nooit (0,8%) (Kerstens & De Graaf, 2012).

Hoewel er dus niet zo heel veel jongeren zijn die naaktfoto's en seksfilmpjes van zichzelf versturen, kan de groep die deze foto of dit filmpje te zien krijgt veel groter zijn. Van de scholieren in het EenVandaag jongerenpanel geeft ruim een derde aan dat ze wel eens een naaktfoto of seksfilmpje van een leeftijdsgenoot hebben gezien. Veel scholen zullen hier dus ook mee te maken krijgen. Ruim de helft van de scholieren uit het EenVandaag panel (55%) zegt dat bij hen op school wel eens zo'n foto of filmpje in omloop is geweest. Van de jongeren (van 12 tot en met 24 jaar) in dit onderzoek geeft ongeveer 3% aan dat ze wel eens een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf verstuurd hebben (EenVandaag, 2014). Dit komt goed overeen met wat er in 2012 uit Seks onder je 25e naar voren kwam, wat dus niet lijkt te wijzen op grote verschuivingen in dit gedrag de laatste jaren.

Tabel 3. Online seksueel getinte ervaringen (% 12-15 jarigen)

	jongens	meisjes
over seks gepraat op internet	24	14
geflirt op internet	30	30
je borsten, geslachtsdelen of billen laten zien voor de webcam	5	2
een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf aan iemand gestuurd	5	2
een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd	7	2
ergens afgesproken met iemand die je kent via internet	12	9
seks gehad met iemand die je kent via internet	6	1
online seks (cyber-seks) met iemand gehad	6	2

Bron: Seks onder je 25^e 2012

Wat zijn de risico's van sexting?

Meestal is sexting leuk en vindt het plaats binnen een relatie met wederzijdse toestemming. Dat is echter niet altijd zo. Seksueel getinte foto's of filmpjes worden door pubers soms gedeeld en door anderen online gezet zonder dat ze consequenties van het eigen handelen overzien. EenVandaag ondervroeg haar jongerenpanel over sexting. Van de jongeren uit het EenVandaag panel kreeg 16% spijt van een naaktfoto of seksfilmpje dat van hen gemaakt is (EenVandaag, 2014). Uit het onderzoek Jeugd & Cybersafety blijkt dat een derde van de jongeren die wel eens hebben gestript voor de webcam, dit achteraf vervelend vond. De meeste jongeren hadden achteraf spijt van deze acties, omdat ze vervelende reacties kregen (Kerstens & De Graaf, 2012). Naast dat anderen vervelend kunnen reageren op de beelden, kunnen ze ook zonder toestemming doorgestuurd worden naar anderen. Dat gebeurt bijvoorbeeld als iemand zijn partner in vertrouwen een seksueel getinte foto stuurt, maar deze partner het vertrouwen beschaamt als de relatie uit gaat. Of als iemand met verkeerde bedoelingen de jongere heeft verleid of overgehaald tot het maken en sturen van deze beelden. Sommige jongeren worden gechanteerd of bedreigd met beelden die van hen gemaakt zijn.

Is sexting strafbaar?

Het zelf maken, in bezit hebben of versturen van seksueel getinte beelden van minderjarigen is strafbaar en een veroordeling hiervoor blijft levenslang staan. Sinds april 2013 is er wel een leidraad van het Landelijk Expertisecentrum Kinderporno (een samenwerkingsverband van de politie en het Openbaar Ministerie) die adviseert om het met wederzijdse stemming uitwisselen van seksueel getinte beelden niet te vervolgen. Iemand kan wel vervolgd worden als:

- er sprake is van druk of dwang;
- degene van wie de beelden zijn gemaakt dit niet wist;
- de betrokkenen ongelijkwaardig zijn, bijvoorbeeld bij een groot leeftijdsverschil;
- de beelden zijn gemaakt om er geld mee te verdienen;
- de beelden zijn gebruikt voor pesten of chantage;
- de beelden verspreid zijn.

Sexting dat aan één van bovenstaande criteria voldoet, kan gemeld worden via Helpwanted.nl. Ook kan hier aangifte van worden gedaan bij de politie. Iedereen kan aangifte doen, dus niet alleen het slachtoffer, maar ook een leerkracht, een ouder of een welzijnswerker. Als iemand jonger is dan 16 jaar is het belangrijk dat hij of zij een volwassene meeneemt bij het doen van een aangifte. Daarnaast is het belangrijk om bewijsmateriaal te verzamelen en mee te nemen.

Hoe vaak komt online kinderlokken (grooming) voor?

Ook zonder chantage of bedreiging kan het gebeuren dat een jongere op internet door een volwassene benaderd wordt voor seks of hiertoe overgehaald wordt. Dit proces van online kinderlokken wordt ook wel grooming genoemd. Ongeveer 1% van alle jongeren heeft wel eens een seksueel getinte vraag of verzoek gehad van iemand die veel ouder was. Van de jongeren die op internet een uitnodiging kregen voor een offline ontmoeting (15%), kwam bij 10% van de meisjes en bij 5% van de jongens het verzoek van iemand die meer dan vijf jaar ouder was (Kerstens & De Graaf, 2012). De meeste offline ontmoetingen worden positief ervaren. Negatieve online ervaringen, waarbij de ander seks wilde of iemand dwong tot seks, komen zeer zelden voor. Desondanks moeten we aandacht blijven hebben voor het voorkomen van dergelijke ervaringen.

Welke jongeren lopen meer risico om slachtoffer te worden van grooming?

In een Europees onderzoek is aan groomers zelf gevraagd om hun (potentiële) slachtoffers te beschrijven (Webster et al., 2012). Hieruit kwamen twee groepen van slachtoffers naar voren: kwetsbare jongeren en risico-zoekende jongeren. De eerste groep bestaat uit jongeren die eenzaam en onzeker zijn, die op zoek zijn naar aandacht en liefde en die dit soms thuis onvoldoende krijgen. Sommige van deze jongeren zijn al eerder misbruikt. Deze jongeren zoeken op het internet naar liefde en denken soms ook dat ze een echte relatie hebben met de groomer. Sommige groomers denken dit zelf ook. De risico-zoekende jongeren werden door de groomers juist beschreven als extravert, zelfverzekerd en spontaan. Deze jongeren hebben vaak een seksueel getint profiel, als je kijkt naar hun profielnaam, hun foto's en de gesprekken die ze voeren. Deze jongeren vinden het contact met de groomer vaak spannend. Vaak zijn deze jongeren net zo onzeker en op zoek naar aandacht als de kwetsbare groep, maar uit dit zich bij deze jongeren op een heel andere manier. Groomers geven zelf aan dat de meeste jongeren die zij benaderen weerbaar zijn. De meeste jongeren hebben snel in de gaten dat er iets niet deugt, ze weten hoe ze het contact kunnen verbreken en dreigen soms met aangifte. Omdat groomers zeer grote aantallen kinderen en jongeren benaderen, lukt het hen echter soms toch om kwetsbare of risico-zoekende jongeren te vinden.

Praten ouders met hun kinderen over seks op internet?

Het ligt eraan of je dit aan ouders of aan jongeren zelf vraagt. Van de ouders van 8- tot 12-jarigen geeft 44% aan dat ze wel eens met hun kind hebben gesproken over seks op televisie of internet. Onder ouders van 12- tot 18-jarigen is dat 73%. Binnen het terrein van de seksuele en relationele vorming is dit wel één van de minder besproken onderwerpen. In ons onderzoek 'Seks onder je 25e' hebben we aan jongeren gevraagd welke mediaboodschappen zij van hun ouders te horen krijgen. Hiervan is 'seks is op televisie of op internet niet hetzelfde als echte seks' de boodschap die jongeren het minst van de ouders te horen krijgen. Onder 12- tot en met 15-jarigen heeft 32% van de jongens en 23% van de meisjes dit wel eens van de ouders gehoord. Jongens horen dit dus iets vaker dan meisjes, en dat is bijzonder, want meisjes krijgen over het algemeen juist meer media-opvoeding dan jongens.

Tabel 4. Media boodschappen die 12-15 jarigen van hun ouders horen (%)

	Jongens	Meisjes
Mensen worden op televisie of in tijdschriften mooier gemaakt	65	75
Seks op televisie of internet is niet hetzelfde als echte seks	32	23
Het is niet goed hoe vrouwen er in sommige videoclippen uitzien	33	42
Spreek niet in je eentje af met iemand die je kent via internet	55	75
Trek nooit je kleding uit voor de webcam	49	68
Kijk niet te lang televisie of blijf niet te lang internetten	51	58

(Bron: Seks onder je 25^e).

Wat kunnen ouders doen?

We vroegen prof. dr. Peter Nikken, bijzonder hoogleraar Mediaopvoeding aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, of het zin heeft om met kinderen over seks in de media te praten. Zijn antwoord luidt: "Uit onderzoek blijkt dat de mate waarin ouders zich met het mediagedrag van kinderen bemoeien, invloed heeft op de effecten van die media. We zien dat als ouders het gebruik van seksueel getinte media gedoseerd aan banden leggen, jongeren later aan seks gaan beginnen. Als ouders porno streng verbieden kan dat echter een ongewenst effect hebben; jongeren gaan dan juist de grenzen opzoeken. Daarnaast is de actieve mediaopvoeding (praten, uitleg geven, luisteren, normen en waarden bediscussiëren) doorgaans zeer effectief. Jongeren leren daardoor een kritische houding aan te nemen tegenover het vertekende beeld van porno en erotiek en worden ook weerbaar tegenover de druk van hun leeftijdgenoten."

Je kunt als ouders ook een filter op de computer of laptop zetten, maar daarmee ben je er nog niet. Kinderen zijn niet alleen thuis online, maar ook bij vriendjes en vriendinnetjes, op school en via de telefoon. Verbieden heeft niet veel zin, maar kinderen weerbaar maken wel. Kinderen zijn nieuwsgierig naar seksualiteit en gaan op oudere leeftijd (online en offline) steeds meer experimenteren met relaties en seksualiteit. Hier is niets mis mee, mits jongeren kritisch met informatie leren omgaan, contacten uit eigen vrije wil leggen, rekening houden met elkaars grenzen en wensen en respectvol met elkaar omgaan. Jonge kinderen zijn soms nog onvoldoende weerbaar en hebben recht op bescherming tegen seksueel misbruik. Rond de puberteit overzien jongeren soms de gevolgen van hun gedrag nog niet of zijn zich niet bewust van de risico's. Betrouwbare informatie en tools kunnen kinderen en jongeren helpen bij het verantwoord en kritisch leren omgaan met seks op internet. Hierbij gaan mediawijsheid en seksuele opvoeding hand in hand.

Hoe praat je met je kind over seks op internet?

Maak het van jongs af aan normaal om te praten over je lijf, seksualiteit, liefde en relaties. Sluit in het praten over seksualiteit aan bij de seksuele ontwikkelingsfase van je kind. Dat geldt ook voor het praten over porno of seks op internet. Hieronder staan concrete tips hoe je met kinderen van verschillende leeftijden kunt praten over seksuele beelden op internet.

Jonge kinderen (7-9 jaar):

Kinderen die ongewild of onbewust geconfronteerd worden met seksuele of pornografische beelden, kunnen hiervan schrikken of in verwarring raken. Blijf dan zelf rustig, anders zouden kinderen kunnen denken dat ze iets fout doen of raken ze van slag. Vertel dat het een soort toneelstukje is voor grote mensen, maar dat het voor kinderen niet leuk is om naar te kijken. En dat het vrijen als je elkaar lief vindt heel anders gaat. Laat rustig zien hoe ze de beelden zelf weg kunnen klikken.

Oudere kinderen (9-12 jaar):

Sommige kinderen gaan op zoek naar pornografische beelden, bijvoorbeeld uit nieuwsgierigheid of omdat ze dit spannend vinden. Maar er is ook een grote groep die het vervelend vindt als ze per ongeluk op porno stuiten. Vertel kinderen op deze leeftijd daarom dat dit soort beelden bestaan, zodat ze niet schrikken als ze dit tegenkomen en weten hoe ze het weg kunnen klikken. Blijf geïnteresseerd in wat je kind op internet meemaakt: je kind zal dan sneller vertellen wat hij of zij op internet tegenkomt. Wordt niet boos als je ontdekt dat je kind porno kijkt. Vraag hem of haar in dit geval hoe hij of zij deze beelden gevonden heeft en wat hij of zij ervan vond. Vertel ook wat je er zelf van vindt. Bespreek met je kind hoe hij of zij wil dat anderen hem of haar zien op internet en welke foto's of berichtjes daarbij passen. Leg je kind uit dat hij of zij geen persoonlijke informatie op openbaar toegankelijke websites moet zetten.

Jongeren (12-15 jaar):

Op deze leeftijd hebben veel kinderen wel eens porno gezien. Dat geldt voor twee derde van de jongens en een vijfde van de meisjes in deze leeftijd (De Graaf et al., 2012). Word niet boos als je ontdekt dat je kind porno kijkt. Grijp het moment aan om met hem of haar te delen wat je zelf belangrijk vindt bij seksualiteit en wat je zelf van porno vindt. Realiseer je dat porno verschillende functies kan hebben voor jongeren: het kan bijvoorbeeld als leerzaam of opwindend worden gezien. Vraag daarom aan je kind waarom hij of zij hiernaar kijkt, wat er leuk aan is en wat niet. Op deze leeftijd doen jongeren ook de eerste ervaringen op met liefdesrelaties en dit speelt zich deels af op internet. Bespreek met je kind of je mensen die je online hebt ontmoet, kunt vertrouwen en wanneer dat wel en niet kan. En bespreek de risico's van het maken en versturen van naaktfoto's en seksfilmpjes en hoe je die risico's kleiner kunt maken.

Geschikte kanalen en materialen

Voor ouders:

- [Uwkindenseks.nl](#): Een site voor ouders van pubers met filmpjes en tips om lastige onderwerpen over seksualiteit bespreekbaar te maken zoals daten op internet, cyberseks, porno en sexting.
- *Puber in huis*: Brochure voor ouders om jonge kinderen te ondersteunen bij een gezonde en veilige seksuele ontwikkeling. Hierin staan ook tips rondom verstandig omgaan met internet en porno kijken.
- [Oudersonline.nl](#): Online platform voor ouders met achtergrondinformatie over thema's als pornografie, sexting, e.d. en ouders tips krijgen voor de opvoeding van kinderen.
- *Verliefd op internet*: Een brochure van Mijn Kind Online, die ouders kan helpen bij de begeleiding van hun kinderen op internet.

Voor jongeren:

- **Sense.info**: Website voor jongeren vanaf 12 jaar met betrouwbare informatie over relaties en seksualiteit waaronder ook pornografie, seksuele grensoverschrijding, internet en seks. Jongeren kunnen ook chatten, mailen en een gesprek aanvragen met een Sense medewerker in hun regio.

Voor docenten/onderwijs:

- **Seksuelevorming.nl**: Website voor het onderwijs met lesmaterialen, achtergrondinformatie en tips om lessen over seksuele vorming invulling te geven. In verschillende lesmaterialen en audiovisueel materiaal is het thema media en seksualiteit, cyberseks en sexting ingebed of het thema wordt in een apart lespakket aangeboden.

Colofon

Vragen of opmerkingen over dit whitepaper? Neem contact op met de afdeling Communicatie van Rutgers WPF via communicatie@rutgerswfp.nl

© Rutgers WPF, september 2014